

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Термін «політичний режим» походить з західної літератури XIX ст., але у широкий обіг увійшов він лише після Другої світової війни. Політичні режими формують стимули, які в свою чергу мають дуже великий вплив на стратегічний вибір, зроблений політичними діячами [1, 274 с.]. В цьому розумінні політичні режими є своєрідними «правилами гри» політичного процесу, а також існують в ході вирішення конкретних політичних проблем. Розгляд політичних режимів може стати ключовим фактором, який з значною долею очевидності свідчить про перспективи, тенденції та прогностичні варіанти розвитку політичного процесу. Подальша хвиля демократизації призвела не лише до глобального поширення ліберальної моделі демократії, а й до зростання кількості гібридних політичних режимів [4, 180 с.]. Загалом такі режими стали способом функціонування політичних систем, поєднуючи ознаки авторитаризму та демократії. У сучасній транзитології відходить у минуле односторонній підхід до інтерпретації гібридного режиму як винятково перехідного стану чи стадії розвитку політичної системи в процесі трансформації від авторитаризму до демократії. З урахуванням новітніх типологій оновлюється цілісна картина політичних трансформацій і глобальної демократизації. Трансформація, тобто перетворення, політичних режимів може відбуватись як у напрямі переходу від тоталітаризму та авторитаризму до демократії, так і в зворотному напрямі [4, 108 с.]. Навіть країни з давніми демократичними традиціями, високим рівнем політичної культури населення та розвиненими механізмами здійснення державної влади не застраховані від проявів авторитаризму, оскільки останній притаманний будь-якій владі, що прагне до розширення своїх повноважень і встановлення повного контролю над суспільством [5, 311 с.] Тому громадянське суспільство постійно має бути насторожі, борючись із зазіханням держави на його інтерес. [1, 287 с.]

Є. Вятр, польським науковцем, методом вивчення і узагальнення досвіду політичного розвитку багатьох країн світу, зробив висновок про наявність трьох форм найбільш ймовірної мирної трансформації недемократичних режимів у демократичні. Перша форма – реформа згори, яка відбувається тоді, коли правителі держави не під тиском опозиції, а з власної волі вирішують змінити політичний режим. Яскравими прикладами можуть слугувати події у Бразилії в 1964 р., у Чилі в 1973 р., після здійснення генералом А. Піночетом воєнного перевороту, у Радянському Союзі за часів хрущовської «відлиги», яка, втім, зазнала невдачі. [6, 34 с.]

Друга форма – це швидкий розподіл влади – означає крах авторитарного чи тоталітарного режиму за нетривалий період часу під впливом зовнішніх чинників (участь і поразка у збройному конфлікті, події у сусідній державі тощо). Так у Греції 1974 р. зазнав падіння режим «чорних полковників», що значною мірою було зумовлено провалом організованого ними збройного путчу на Кіпрі. Уряд Воєнної хунти Аргентини зазнав краху внаслідок поразки цієї країни у війні з Великою Британією за Фолклендські (Мальвінські) острови у 1982 р. Перебудова у СРСР сприяла знищенню комуністичних режимів у країнах Центральної та Східної Європи. [3, 269 с.] Третя форма – реформа, яка узгоджена між владою та опозицією – ґрунтується на компромісі в інтересах народу, країни між правлячими та опозиційними політичними силами. Влада і опозиція, відмовившись від взаємних звинувачень і радикальних методів боротьби, прагнуть порозумітись, дійти згоди і об'єднати свої зусилля в ім'я майбутнього країни. Для прикладу, в Іспанії після смерті диктатора Франко у 1975 р., спільними зусиллями уряду і короля Хуана Карлоса вдалося досягти значних демократичних перетворень. Прикладом подібного компромісу може слугувати і Польща.

Висновок: Політична система суспільства була й залишається головним інструментом реалізації поточних та стратегічних прагнень владних суб'єктів, полем їх активної взаємодії з соціальними групами, окремими громадянами, закордонням. При цьому держава традиційно вважається ключовим складником політичної системи, що визначає її загальні характеристики. Ступінь трансформації політичної системи залежить як від історичних чинників, так і конкретно-історичних умов розвитку. Демократична трансформація диктується необхідністю легітимного оновлення органів влади, зміни політичних еліт, вироблення нових підходів щодо планування політичних перспектив тощо. За авторитарних (тоталітарних) режимів масштабні трансформації політичної системи пов'язані або зі змінами державного керівництва, або стратегічного курсу держави. Нові акценти у трансформацію політичних систем внесла гібридна війна як принципово інший різновид силової взаємодії політичних суб'єктів, де збройна боротьба розглядається лише як «один із» способів перемоги. Розширення простору боротьби шляхом активних різнорівневих та різнопланових впливів на противника (дипломатичних, інформаційних, соціально-психологічних, економічних, енергетичних, екологічних, терористичних та інших), які за своєю інтенсивністю та наслідками не поступаються воєнним діям, ставить політичні системи перед необхідністю швидких трансформацій (включно з елементами державно-управлінської імпровізації) з метою досягнення цілей війни.

Список використаних джерел

1. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політико-правові системи світу: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 346 с.
2. Кашкин С.Ю. Политический режим в современном мире: понятие, сущность, тенденции развития. М.: Юрист, 1993. 234 с.
3. Категории политической науки / Ред. А.Ю. Мельвиль. М.: РОССПЭН, 2002. 656 с.
4. Політичний режим і народовладдя в Україні: політологічний аналіз: [Монографія] / За ред. проф. Ф.М. Рудича. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 456 с.
5. Політичні режими сучасності та перехід до демократії / С.А. Давимука, А.Ф. Колодій, Ю.А. Кужелюк, В.І. Харченко. Львів: Світ, 1999. 168 с.
6. Порівняльна політика. Основні політичні системи сучасного світу / за заг. ред. В. Багірова, М. Сазонова. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – 576 с.